

Sygn. akt V CK 199/04

POSTANOWIENIE

Dnia 4 listopada 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku BANKu we Frankfurcie nad Menem

przy uczestnictwie Syndyka Masy Upadłości "BM" Spółki z o.o.

w upadłości oraz BANKu S.A. w W.

o wpis przejścia prawa wpisanego w księdze wieczystej Kw [...],

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 4 listopada 2004 r.,

kasacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego w L.

z dnia 27 listopada 2003 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę
Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W postępowaniu o wpis przejścia prawa wpisanego w księdze wieczystej Sąd pierwszej instancji oddalił wniosek o wpisanie przejścia na wnioskodawcę hipoteki wpisanej w księdze wieczystej na rzecz uczestnika postępowania – Banku S.A. (byłego BankuA S.A.). Powołał się na przesłanki określone w art. 245¹ k.c. i stwierdził, że wnioskodawca zamiast umowy przedstawił zaświadczenie wymienionego uczestnika postępowania, stwierdzające istnienie i wysokość części tej wierzytelności przysługującej wnioskodawcy, które to zaświadczenie nie zastępuje umowy wymaganej przez art. 245¹ k.c.

Sąd drugiej instancji oddalił apelację wnioskodawcy, kwestionując pogląd skarżącego, że zakaz wynikający z art. 27 Pr. upadł. dotyczył tylko nowych hipotek, a więc nie wpisanych jeszcze do księgi wieczystej, natomiast nie miał on zastosowania w sytuacji zmiany treści istniejącej już hipoteki, a polegającej na wpisaniu innego podmiotu jako wierzyciela uprawnionego z tytułu tej hipoteki. Zdaniem Sądu odwoławczego, przejście hipoteki, choć może pozostawać bez wpływu na stan majątku upadłego, wymaga wpisu do księgi wieczystej, którego art. 27 Pr. upadł. odmawia każdemu wierzycielowi, nie dopuszczając żadnego wyjątku. W ocenie Sądu drugiej instancji, wierzytelność hipoteczna nie przechodzi na nabywcę dopóty, dopóki nie zostanie dokonany wpis do księgi wieczystej, a ponieważ zgodnie z art. 27 Pr. upadł. po ogłoszeniu upadłości nie można uzyskać wpisu hipoteki, przeto i po ogłoszeniu upadłości nie można nabyć takiej wierzytelności.

Zarazem Sąd odwoławczy uznał, że brak jest przesłanek do ustalenia, że skarżący w ogóle nabył wierzytelność hipoteczną i że podstawą tego nabycia jest art. 518 § 1 pkt 1 k.c. W ocenie tego Sądu, Wnioskodawca nie był poręczycielem, bo nie zawarł z b. BankiemA umowy poręczenia, lecz udzielił mu gwarancji bankowej, a zatem jego odpowiedzialność była samoistna, nie związana ze stosunkiem istniejącym między wierzycielem i dłużnikiem. Przez samą spłatę długu Wnioskodawca nie mógł wstąpić w prawa wierzyciela z mocy ustawy i już choćby z

tego powodu powinien był przedstawić, jako podstawę wniosku, umowę przelewu wierzytelności i przeniesienia zabezpieczającej ją hipoteki. Sąd odwoławczy zaaprobował fakt, że Sąd Rejonowy nie ocenił wiarygodności dokumentu w postaci zaświadczenia z dnia 21 czerwca 2002 r. b. BankuA wobec uznania, że zawarte w nim oświadczenie nie może zastąpić umowy wymaganej przepisem art. 245¹ k.c.

W kasacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu drugiej instancji z dnia 27 listopada 2003 r., przytoczono obie podstawy kasacyjne.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej wnioskodawca zarzucił nie zastosowanie art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 876 k.c. i w konsekwencji dokonanie błędnej wykładni oświadczeń woli wnioskodawcy oraz uczestnika postępowania wyrażonej w umowie poręczenia, która jest dowodem w niniejszej sprawie.

Nadto wnioskodawca zarzucił nie zastosowanie art. 27 Pr. upadł. w zw. z art. 518 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 97 ukwh., które to przepisy wymagają w jego ocenie łącznego zastosowania w stanie faktycznym sprawy wynikającym ze zgromadzonego materiału dowodowego.

Zarzuty zgłoszone w ramach drugiej podstawy kasacyjnej obejmują obrazę art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 245 k.p.c. i art. 626⁸ § 2 k.p.c., która miała istotny wpływ na wynik sprawy. W ocenie wnioskodawcy, Sąd odwoławczy wszechstronnie nie rozważył zgromadzonego materiału dowodowego, a w szczególności nie wyjaśnił przyczyn odmowy uznania wiarygodności dokumentów złożonych przez Wnioskodawcę, z których jednoznacznie wynikało, że między nim a Bankiem będącym uczestnikiem postępowania istniał stosunek prawny wynikający z poręczenia, a nie – jak przyjął to Sąd II instancji – stosunek prawny z tytułu gwarancji bankowej. Zdaniem wnioskodawcy, odmowa uznania wiarygodności dokumentów doprowadziła Sąd do wadliwego ustalenia, że doszło do udzielenia przez Wnioskodawcę gwarancji bankowej, a nie do zawarcia umowy poręczenia, co miało istotne znaczenie dla oceny wystąpienia cesji ustawowej w kontekście przesłanek wymaganych przez art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

W ocenie skarżącego przepis art. 27 Pr. upadł. znajduje zastosowanie także do wierzyciela uzyskującego ten status w wyniku cesji ustawowej, a zarazem przepis

ten nie stanowi przeszkody dla dokonywania zmian hipotek wpisanych już wcześniej do ksiąg wieczystych, a więc przed ogłoszeniem upadłości. Ratio legis art. 27 Pr. upadł. stanowi jedynie powstrzymanie obciążania majątku upadłego nowymi hipotekami po ogłoszeniu upadłości, wywodzi wnioskodawca.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uwzględniając granice rozpoznawanej kasacji, wniesionej od postanowienia Sądu odwoławczego z dnia 27 listopada 2003 r., a wyznaczone zarzutami zgłoszonymi w ramach obu podstaw kasacyjnych, Sąd Najwyższy uznał tę kasację za opartą na usprawiedliwionych podstawach.

Zakres kognicji Sądu wieczystoksięgowego określony w art. 626⁸ § 2 k.c., obejmujący m.in. obowiązek badania dołączonych do wniosku dokumentów, ma ten skutek, że ocena ich wiarygodności i mocy dowodowej powinna odbywać się wg. własnego przekonania Sądu, ale zarazem i na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału, a więc dokonanego z uwzględnieniem precyzyjnej analizy treści załączonych do wniosku dokumentów.

Rację ma więc skarżący twierdząc, że ustalenie Sądu drugiej instancji, iż wnioskodawca nie zawarł z BankiemA umowy poręczenia, a jedynie udzielił mu gwarancji bankowej, dowodzi naruszenia wynikającego z przepisu art. 233 § 1 k.p.c. obowiązku Sądu wszechstronnego rozważenia zebranego materiału, skoro treść wymagających wszechstronnej oceny i załączonych do wniosku dokumentów może prowadzić do zgoła odmiennego wniosku. I choć sam zapis w pkt. 2 zaświadczenia BankuA z dnia 21 czerwca 2002 r. o przeniesieniu wierzytelności w trybie art. 518 § 1 pkt 1 k.c. na Wnioskodawcę (k. 307) nie przesądza jeszcze o wystąpieniu skutku w postaci cesji ustawowej, to jednak oceny i kwalifikacji stosunku prawnego łączącego oba wymienione podmioty nie można dokonać w sposób wszechstronny i wyczerpujący bez uprzedniej starannej analizy postanowień dokumentu „Zmiana Nr 1 do Umów gwarancji” (k. 351 akt), a zwłaszcza postanowienia pkt. 3 tego dokumentu zatytułowanego „Cesja wierzytelności” (k. 353 – 354 akt). Przedmiotem badania i wszechstronnej oceny musi być również zapis w pkt. B Preambuły, zamieszczonej w dokumencie „Poprawka Nr 2 do Umów gwarancji” (k. 358 akt), z którego jednoznacznego

brzmienia wynika, że wspólną intencją stron było udzielenie Bankowi A gwarancji w formie poręczenia. Brak w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia odniesienia się do wymienionych dowodów uzasadnia trafność zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. wskutek dokonania oceny materiału dowodowego z uchybieniem obowiązku jego wszechstronnego rozważenia.

Zawarte w wymienionych dokumentach oświadczenia woli stron wymagają z kolei dokonania ich wykładni z zastosowaniem reguł wynikających z art. 65 § 2 k.c., co pozwoli dopiero na prawidłową ocenę kwalifikacji łączącego oba Banki stosunku prawnego i z kolei umożliwi ocenę czy przyjęta dotychczas przez Sąd odwoławczy jego kwalifikacja nie została dokonana pochopnie, a co najmniej przedwcześnie.

Wynik ustaleń poczynionych przy prawidłowym zastosowaniu wskazanych wcześniej przepisów procesowych będzie miał z kolei rozstrzygające znaczenie dla oceny, czy wnioskodawca stał się wierzycielem z mocy *cessio legis*, jako że dla zastosowania przepisu art. 518 § 1 pkt 1 k.c. decydujące znaczenie ma okoliczność, czy wnioskodawca płacił cudzy dług, za który jest odpowiedzialny osobiście w wyniku ewentualnego zawarcia umowy poręczenia, czy też przesłanka określona tym przepisem nie wystąpiła wobec odpowiedzialności wnioskodawcy wynikającej z ewentualnego udzielenia przezeń gwarancji bankowej.

Gdyby się ewentualnie okazało, że wnioskodawca stał się wierzycielem w wyniku wystąpienia skutecznej *cessio legis*, to wówczas dopiero wchodzi w rachubę ocena skutków wynikających z art. 27 Pr. upadł. a zwłaszcza interpretacji czasowego i przedmiotowego zakresu wynikającego z tego przepisu zakazu. Użyte w tym przepisie słowo „wierzyciel” oznacza każdego wierzyciela, bez względu na charakter zdarzenia skutkującego uzyskaniem takiego statusu, a więc zarówno w razie stania się wierzycielem w następstwie zawarcia stosownej umowy przelewu, jak też w wyniku wystąpienia cesji ustawowej, jeśli zaszły przesłanki z art. 518 § 1 pkt 1 k.c. Kwestia ich wystąpienia wymaga jednak dopiero poczynienia niezbędnych, a udokumentowanych ustaleń.

Zasadnie zarzucił skarżący błędną wykładnię art. 27 Pr. upadł., trafnie wywodząc, że zakaz wynikający z tego przepisu nie obejmował dokonania wpisu

zmian tych hipotek, które były wpisane już do księgi wieczystej jeszcze przed ogłoszeniem upadłości dłużnika.

Wynikająca z wymienionego przepisu przeszkoda w uzyskaniu przez każdego wierzyciela przeciwko upadłemu dłużnikowi wpisu do ksiąg wieczystych po ogłoszeniu jego upadłości powinna być rozumiana jako ustawowy zakaz dokonania wpisu, m.in. nowo powstałej hipoteki na nieruchomości stanowiącej własność upadłego dłużnika, chociażby sam wniosek o wpis hipoteki został złożony przed ogłoszeniem upadłości (zob. uchwała SN z dnia 18 lutego 1994 r., III CZP 4/94, OSNC 1994/9/170). W uzasadnieniu tej uchwały wyraźnie stwierdzono, że funkcja jurydyczna art. 27 Pr. upadłościowego polegała na zamrożeniu reszty majątku upadłego. Również w późniejszym okresie podtrzymano w orzecznictwie to stanowisko, stwierdzając, że po ogłoszeniu upadłości dłużnika nie jest dopuszczalne, wpisanie hipoteki na nieruchomości upadłego także wówczas, gdy wniosek o wpis został złożony przed ogłoszeniem upadłości (zob. postanowienie SN z dnia 22 stycznia 2002 r., IV CKN 1805/00, LEX nr 54445). Trafne wskazanie na funkcję jurydyczną art. 27 pr. upadłościowego, jako polegającą na zamrożeniu reszty majątku upadłego musi jednak prowadzić do wniosku, że realizacja tej funkcji następuje poprzez zapobieżenie dokonaniu wpisu nowej hipoteki na składniku majątku upadłego już po ogłoszeniu jego upadłości. Nie ma ona natomiast na celu zakazu modyfikacji jedynie treści istniejącego już wpisu hipoteki, w przedmiocie zmiany osoby wierzyciela hipotecznego, w odniesieniu do wpisu dokonanego jeszcze przed ogłoszeniem upadłości dłużnika. Ta ostatnia sytuacja występuje właśnie w przedmiotowej sprawie. Zmiana osoby wierzyciela hipotecznego hipoteki wpisanej jeszcze przed ogłoszeniem upadłości dłużnika nie sprzeciwia się realizacji funkcji jurydycznej art. 27 pr. upadłościowego, polegającej na zamrożeniu reszty majątku upadłego, jeśli obciążenie majątku wynikające z wpisu ograniczonego prawa rzeczowego istniało już przed ogłoszeniem upadłości dłużnika. Z punktu widzenia ochrony interesów wierzycieli upadłego dłużnika istotna jest bowiem nie tyle osoba konkretnego wierzyciela hipotecznego, a istotnym jest samo istnienie obciążenia majątku upadłego, które powstało w następstwie wcześniej wpisanej hipoteki, bo jeszcze przed ogłoszeniem upadłości dłużnika. Taką interpretację art. 27 pr. upadłościowego przyjął Sąd Najwyższy w nie publikowanym dotychczas

postanowieniu z dnia 11 maja 2004 r., sygn. akt II CK 280/03, w uzasadnieniu którego wyraźnie stwierdził, że przyjęta we wcześniejszym orzecznictwie interpretacja przepisu art. 27 pr. upadłościowego dotyczy takich stanów faktycznych, w których upadłość uczestnika postępowania została ogłoszona przed, a nie po dokonaniu wpisu hipotek przez sąd wieczystoksięgowy. W wymienionym ostatnio postanowieniu SN określono wręcz jako błędną wykładnię art. 27 Pr. upadłościowego, a polegającą na bezzasadnym przyjęciu, że postanowienie o ogłoszeniu upadłości wydane po wpisie hipoteki stanowiło przeszkodę materialnoprawną do dokonania wpisu.

Zarzut kasacji w przedmiocie błędnej wykładni przepisu art. 27 pr. upadłościowego okazał się więc trafny.

W tym stanie rzeczy, wobec oparcia kasacji na usprawiedliwionych podstawach, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.